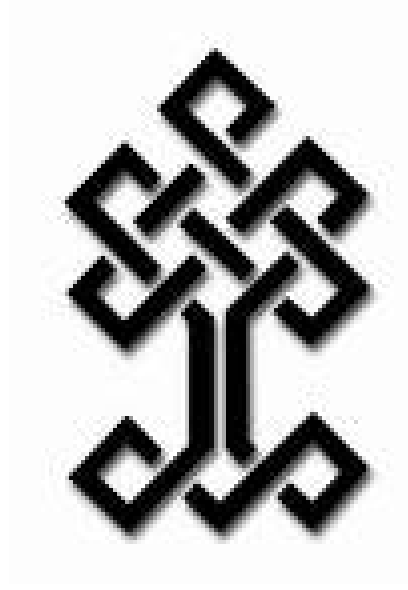

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KÜLTÜR BAKANLIĞI**

**İSTANBUL
TARİHİ TÜRK MÜZİĞİ
TOPLULUĞU**

İÇİNDEKİLER

Contents

<i>Geçmişten Kopmadan Geleceğe</i>	3
<i>Devoted to the past, to the future</i>	5
<i>Klâsik Türk Müziği</i>	6
<i>Türk Tasavvuf Müziği</i>	7
<i>Sema Töreni ve Felsefesi</i>	8
<i>Mehter</i>	12

Geçmişten Kopmadan Geleceğe

T.C. Kültür Bakanlığı tarafından 1991 yılında kuruluş çalışmalarına başlanan topluluk, en önemli kültür değerlerimizden olan Klasik Türk Müziğinin, özellikle Tasavvuf Müziği ve Mehter Müziği türlerinin, kendilerine has üslup ve icra özelliklerine sadık kalınarak ortaya konulmasını ve tanıtılmasını sağlamak ve bu alanda araştırma ve incelemeler yapmak amacıyla kurulmuştur. Topluluk, bu amaca uygun olarak, önce sanatçı kadrolarını oluşturmak ve diğer gereçleri tamamlamak; repertuar araştırmaları ve üslûp çalışmaları yapmak sûretiyle gerçekleştirdiği faaliyetinin ürünlerini, konserler halinde, sanatseverlerin takdirine sunma seviyesine getirmiştir. Tasavvuf ve Mehter bölümü olarak iki ana birim halinde çalışan topluluk, 1826 yılında Yeniçeri Ocağı ile birlikte kaldırılan Mehterhanede ve 1925 yılında kapatılan Tekkelerde, o tarihlere kadar icra olunan mûsiki eserlerinde bugüne ulaşan, sanat değeri yüksek klâsikleşmiş eserlerle beraber yeni eserleri de repertuarına almıştır. Ayrıca Mehter bölümü; klâsik kıyafetleri, tuğları, sancakları ile aslına uygun olarak sergilenebilmektedir. Kültür Bakanlığı İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu, ulusumuzun çağdaşlaşma hedefini gerçekleştirmesine hız kazandıracak olan, kökü tarihin derinliklerine uzanan müziğimizi, evrensel boyutları ile günümüz sanatseverlerine tanıtmak ve gelecek kuşaklara bir kutlu emanet olarak aktarmadaki önemli işlevinin bilincinde olarak, araştırma ve icra çalışmalarını sürdürmektedir.

Topluluk, yurt içi ve yurt dışında yüzlerce konsere katılmış ve branşı olduğu Tasavvuf Müziğini, Klasik Türk Müziğinin diğer türlerini ve Mehter Müziğini başarıyla icra etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı
İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu

Devoted to the past, to the future

The ensemble, which was started in 1991 by Republic of Turkey, Ministry of Culture, has been founded to present the original style and performance characteristics of the Classical Turkish Music especially the Sufi Music (Tasavvuf) and Military Music (Mehter), which are of the outstanding values of our culture, and to make observations on this area.

The ensembles, following this goal, first establish the community of the artists and the other equipment, repertory studies and style performances, now they perform to the audience by giving concerts. The ensemble, formed of two basic parts, Sufi 'Tasavvuf' and Military 'Mehter', has been performing the new songs as well as the high qualified classical songs which had been performed in the Military Sections 'Mehterhane', which was abolished in 1826 with 'Yeniçeri Ocagi' and in the dervish lodges 'Tekke' which was closed in 1925.

Also the Military Part 'Mehter' can be seen with the historical uniforms, special standarts such as 'tuğ' and 'Sancak', which are identical to the origin. The Ministry of Culture Istanbul Historical Music Ensemble continues their studies and researches knowing the importance of the historical values of our ancient music, which will help our nation to fulfill the goal of reaching a contemporary status. The ensemble also works on performing our ancient music to present with a view of all the universal dimensions to our art lovers and to entrust this music to the new generations.

The ensemble performs the Sufi Music, the other kinds of Classical Turkish Music and the Military Music at hundreds of concerts in Turkey and abroad successfully.

Klâsik Türk Müziği

XVI. yy ile XX. yy dönemleri arasındaki Türk Müsîkîsinin klâsik, romantik, neo-klâsik, çağdaş üsluptaki eserlerinden oluşan zengin bir repertuarı, Sanat Yönetmeni Ahmet Özhan'ın eşsiz yorumuyla sanat severlerin takdirlerine sunmaktadır.

Ayrıca, koro icrasında da Genel Yönetmen Yardımcısı ve Şef M. İhsan Özer'in yönetiminde, bu eserleri hem otantik, hem de zamanımızın müzik anlayışına uygun olarak bir çok farklı şekilde icra edebilmektedir. İcrada, yalnız solo, yalnız koro veya solo ve koro bir arada kullanılabilir. Verdiği konserler ve katıldığı TV programlarından sonra sanat severler tarafından övgü dolu eleştiriler almaktadır.

ENSTRÜMANLAR

Topluluk, repertuarı içindeki enstrümantal Türk müziği eserlerini de üsluplarına sadık kalarak yorumlamakta, özellikle günümüzde çokça hatta hiç icra edilmeyen saz eserlerini repertuarına almaktadır. Kanun, Kemeçe, Ney, Ud, Tanbur, Bendir, Daire, Def, Kudüm yanında, artık kaybolmaya yüz tutmuş hatta kullanılmayan Rebab, Bas kemeçe, Lavta, Santur, Mazhar, Halile gibi enstrümanlar da yaşatılmaktadır.

Türk Tasavvuf Müziği

Tasavvuf, taassup düşüncesine göğüs geren, beşerî zevki ilâhî zevk derecesine çıkararak, bu iki zevkin imtizacını sağlayan bir düşünce... Bir düşünce olmaktan çok bir yaşayış, bir hayat tarzıdır. Bu hayat tarzı ile, Hakk'a ulaşma yolunda mesafe alınır. Tasavvuf hayatının dış yüzünde göze çarpan en belirli husûsiyet, san'ata olan bağlılıktır:

Cenab-ı Hakk'ın "Mübdî" (ibdâ` edici, bedii eser yaratıcı) sıfatının tecellîsi olan güzel san'atların her koluyla, tasavvuf ehli ilgilidir. Meselâ bir Mevlevî mukabelesinin koreografisi, asırlardanberi tasavvuf ehlinin ince ve yüksek san'at imbiğinden geçerek bugünkü ulaşılmaz derecesine erişmiştir. Bu; güzel yazıdan mîmârîye, mûsikîden sedefkârlığa, şürden raksa kadar hep böyledir..

Tasavvuf hayatında san'at bir gâye değildir. "Ayîn-i Evliyaullah" denilen tasavvufî âyin ve merasimlerde yeralan en geniş mânâsıyla dans, en yüksek mânâsıyla mûsikî ve edebiyat, burada bir gâye olmayıp, kişiyi Hakk'a çekmek, Hak için ve Hak yolunda tuzaea düşürmek maksadıyla kullanılan bir vâsıta. Mûsikî ile, raks ile, hattâ giyim tarzı ile kişinin göz ve kulağına hitap etmek ve böylece her insanda yaratılıştan varolan estetik duygulan harekete geçirerek kişideki beşerî zevki ilâhî zevk derecesine yükseltmek.. İşte tasavvufdaki san'attan gâye budur. Çünkü tasavvufun kendi gâyesi ancak ve ancak "Hak"dır.

Güzel san'atların içinde mûsikî, tasavvuf ehlinin çok kullandığı bir vâsıta. Çünkü; ruhlar yaratıldığında, Yaratıcı tarafından "Elestü bi Rabbiküm (Ben Rabbiniz değil miyim?)" diye hitab olundu ve ruhlar "Kalû, belâ (evet dediler)"; ve bu İlâhî, Rabbânî hitab ile mestoldular. O, hiçbir şeyle izah edilemeyecek, hiçbir şeyden hissedilemeyecek, beşer olarak anlatılması mümkün olmayan, ancak yaşanan ve duyulan bir Rabbânî mûsikî idi. Kâinatın sonunda da mûsikî var: Sûr-ı İsrâfil...Allah (c.c.) cesetlere `Kalkın, mahşer yerinde toplanın' diyebilirdi. Böyle demeyecek; mahşeri, mûsikî ile, yâni "ses" ile, İsrâfil'in sûru ile ilân edecek.. '

İşte bunlar birtakım işâretlerdir ki ancak ehline mâlûmdur. Bu işâretleri hakkıyla idrâk edenlerden olan Hazret-i Mevlânâ da :Mesnevî'sine "Bişnev in ney (Dinle bu neyi)" diye başlayarak; dinlemenin, işitmenin, sesin, yâni mûsikînin ehemmiyetini belirtmiştir. Dînin bir "mükellefiyet"; bir de muhabbet yönü vardır. Mükellefiyetlerimizin nasıl îfa edileceğini dîn âlimleri öğretirler. Bu yoldaki muhabbetimizi, hattâ aşkımızı nasıl izhar edeceğimizi ise tasavvuf yolu bize gösterir. Aşkî dile getirmekte mûsikînin ne kudretli bir vâsıta olduğu'da âşikârdır.

İşte bunlardan dolayı Hak âşıkı tasavvuf ehli, mûsikî ile hem-hâldirler.

Sema Töreni ve Felsefesi

GİRİŞ

T.C. Kültür Bakanlığı tarafından 1991 yılında kuruluş çalışmalarına başlanan topluluk, en önemli kültür değerlerimizden olan Klasik Türk Müziğinin, özellikle Tasavvuf Müziği ve Mehter Müziği türlerinin, kendilerine has üslup ve icra özelliklerine sadık kalınarak ortaya konulmasını ve tanıtılmasını sağlamak ve bu alanda araştırma ve incelemeler yapmak amacıyla kurulmuştur. Topluluğun iki ana birimini Mehter ve Tasavvuf Bölümleri oluşturmaktadır.

Sema; Büyük Türk Tasavvuf ve fikir şahsiyeti ve Yüce İslâm Velisi Mevlânâ Muhammed Celâledîn-i Rûmî'nin (1207-1273) fikir, düşünce ve tasavvuf görüşünü kendisine ilke edinen Mevlevîlik yolunun en belirgin özelliğidir. Elektronlardan dünyamıza ve galaksilere kadar her varlık bilinçsiz ve tabii olarak bir dönüş içindedir. Sema'daki dönüş ise, insanı diğer varlıklardan üstün kılan akıl ile olur. Akla, aşk (duygu, şiir, müzik) ve ruh (hayat, hareket, estetik) da katılmış ve böylece mükemmele ulaşılmıştır. Ayrıca, insanın manevî yolculuğundaki (seyr-i sulûk) yükselmesini de temsil eden Sema; insanın gerçeklere (İlâhi Hakikat) yönelip, aşk ile yücelmesi ve benliğini terk ederek Hakk'da yok oluşu ve olgunluğa ermiş bir kul olarak halka hizmete ve sevgi saçmaya devam edişini anlatır. Yedi asırlık bir geleneğe sahip olan Sema Töreni'nde müzik de, insanı düşünmeye ve kötü duygulardan arındırmaya sevk eder.

Birçok mistik ve tasavvûfî sembol ve remizleri ifade eden Semâ Töreni, dinleyen ve seyredenler üzerinde yüce duygular uyandıran, yüksek manası ve eşsiz estetiği ile de asırlardır insanları Hak yola davette çok etkili olmuş bir törendir.

SEMA TÖRENİ

Semahaneye sükûnet ve huzur hakimdir. Sol tarafta kırmızı renkli bir post, ortada semazenlerin oturacakları beyaz postlar, sağ tarafta ise mutribhane bulunmaktadır. Mutrib ve semazenler sırayla kırmızı renkli posta selam vererek semahanedeki yerlerini

alırlar. Bu sırada semazenlerin sol kolları sağ omuzlarını, sağ kolları sol omuzlarını tutar pozisyonudadır. Buna niyaz vaziyeti denir. Bütün herkes yerini aldıktan sonra, Post-nişin semahaneye girer ve posta selam verdiğinde, mutrib ve semazenler de selam verirler.

Post ile mutrib arasında ve üzerine sadece "Hakikate varan yolu" bilen Postnişin'in basabileceği hayali bir çizgi vardır. Bu çizgiye Hatt-ı istiva denir. Postnişin bu çizgiden posta kadar yürür ve tekrar selam verilir. Postun kırmızı rengi "Tecelli" yi, Şeyh ise Hz. Mevlânâ'yı sembolize eder. Hatt-ı Istiva semahaneyi ikiye böler. Semahanenin sağ tarafı maddi alemi ve nüzül'ü (iniş, düşüş), sol tarafı ise manevi alemi ve uruç'u (yükseliş) remzetmektedir.

NAAT

Herkes yerini aldıktan sonra naathan tarafından naat'a başlanır. Naat, Hz. Muhammed (s.a.v.)'e olan sevgi ve saygının ifade edildiği bir kaside türüdür. Şiir, Hz. Mevlana'ya, bestesi ise İtri'ye aittir. Rast makamında olan bu eser recitativo (konuşur gibi) tarzda okunur. Naat'i takiben, kudümden bir kaç darp duyulur. Bu darb Allah'ın "OL" emrinin sembolüdür.

NEY TAKSİMİ

Sonra Ney taksimi başlar. Neyzen rast makamından icra edilecek ayinin makamına bir geçiş yapar. Bu İsrail'in "Sûr" u üflemesidir. Her şeye can veren nefesi simgeler.

PEŞREV

Ney taksiminden sonra, peşrev adı verilen, 28 zamanlı devrikebir usulünde ve okunacak ayinin makamında bestelenmiş saz eseri çalınmaya başlanır. Bu sırada Postnişin ve semazenler peşrevin ilk darbindan sonra ellerini sertçe yere vurarak ayağa kalkarlar. Bu hareket Allah'ın "ol" emrinden sonra herşeyin "olduğu" nun sembolüdür. Aynı zamanda kabirden kalkmayı da sembolize etmektedir.

DEVİR-İ VELEDÎ (SULTAN VELED DEVRİ)

Peşrev sırasında Postnişin ve semazenler semahaneyi üç kere yürürler. Bu yürüyüş maddi alemden manevi aleme yükselişi remzetmektedir. Bu üç tur sırasıyla, "ilm-el yakin, ayn-el yakin, ve hak-el yakin" denen, bilme, görme, olma mertebelerine işaret eder. Bu yürüyüş Hakikat yoluna önceden o yolu bilen bir rehber ile güvenle gidileceğini sembolize etmektedir. Devr-i Veledî sırasında kırmızı renkli postun önüne gelen postnişin veya semazenler karşılıklı olarak birbirlerine niyaz ederler. Bu, ruhun ruha, canın cana selamı şeklinde ifade edilir. Niyaz sırasında sağ ellerini de hırkalarının içinden kalplerine götürür ve ayak mühürlerler. Ayrıca Hatt-ı istıva geçilirken de niyaz edilir. Şeyhin posta geçmesi ile Devr-i Veledî biter. Kısa bir taksim ile ayin icrasına geçilir.

1. SELAM

Bu bölüm 8 yada 14 zamanlı usullerden bestelenmiş sözlü bir müzik eşliğinde gerçekleşir. Müzik başladığında semazenler üzerlerindeki siyah hırkayı çıkartırlar. Bu hakikate doğmayı remzeder. Niyaz vaziyetine giren semazen bir rakamını andırır. Bu Allah'ın birliğini sembolize etmektedir. Semazenbaşı Post'un karşısına geçerek, Postnişin'den "Sema'a destur almak" için niyaz eder. Bu niyaza Semazenler de katılır.

Şeyhin destur vermesi ile semazenler sırayla Şeyh Efendi'nin elini öperler. O da onların sıkkelerini öperek semayı başlatır. Semada kollar iki yana açık ve sağ el yukarı sol el aşağı doğru durmaktadır. Gözler de kısık olarak sol elin baş parmağına bakmaktadır. Bu Hak'dan

aldığını eşit olarak Halka dağıtmayı sembolize eder. Sema sırasında semazenler sağdan sola doğru her dönüşlerinde içlerinden “AL-LAH” demektedirler. Semazenlerin arasında, onların semahane de dolaşmalarını idare etmek üzere semazenbaşı dolaşır. Bu bölüm , tasavvufun Şeriat mertebesini; yani İnsanın bilgiyle hakikate doğarak, Yüce Yaradan’ı ve kendi kulluğu idrak etmesini remz eder. Selam sonlarında Postnişin, post önüne doğru ilerleyerek bazı dualar okur ve bir sonraki selamdaki sema için tekrar izin verdiğini belirtir. Postnişin, son semazenin de semaya katılması ile Semazenbaşı ile niyazlaşıp, postun gerisine çekilir.

2. SELAM

Müziğin aniden bitirilmesiyle 9 zamanlı evfer usulüyle bestelenmiş ikinci selama geçilir. Bu bölüm biraz daha ağırdır. Usulün farklı yapısından dolayı insanı düşünmeye zorlar. Semazenler de müziğe uyup ani olarak semayı bırakırlar ve niyaz vaziyetinde yüzleri semahanenin ortasına (kutuphane) bakacak şekilde ikişerli veya üçerli olarak omuz omuza gelip dururlar. Selam verdikten sonra birinci selamdaki gibi sırayla postnişin’in önünden geçerler ama bu sefer el öpmeden hemen semaya katılırlar. Bu bölüm tasavvufun Tarikat mertebesini; yani yaratılıştaki nizamı, azameti müşahade ederek, Allah’ın kudreti karşısında hayranlık duymayı remz eder.

3. SELAM

Bu Selamda üç farklı usul ve giderek hızlanan tempo vardır. İlk olarak 28 zamanlı devrikebir usulü, sonra 10 zamanlı aksak semai usulü ve son olarak 6 zamanlı yürüksemai usulü kullanılmıştır. 6 zamanlı bölümde tempo yavaş yavaş hızlandırılarak müzikteki tansiyon yükseltilir. Semazenler 2. selamda olduğu gibi semaya başlarlar. Burada Hakikat mertebesi; yani hayranlık ve minnet duygusunun aşka dönmesi ve aklın aşka kurban edilmesi remzedilir. Bu tam bir teslimiyettir, Allah’a vuslattır ve Sevgilide yok oluşturu. Bu mertebeye islamiyet haricindeki hemen bütün ezoterik öğretilerde en yüksek derece olarak ifade edilmektedir. Nirvana, Osiris gibi... Bu mertebeye yok olmayı hedefler (Fenafillah). İslamiyetteki en yüksek derece ise, bir sonraki selamda varılacak olan kulluk makamıdır. Bu makam, nefsinde yok olup Allah ile var olmaktır (Bekabillah).

4. SELAM

Bu bölüm yine 9 zamanlı evfer usulüyle bestelenmiştir. Bir önceki selamdaki ritmin sarhoşluğundan bir anda insanı gerçeklerle başbaşa bırakırcasına çok ağır olarak icra edilir. Semazenler önceki selamlarda olduğu gibi semaya başlarlar. Ancak, Semazenler semahaneye yayıldıktan sonra önceki selamlarda olduğu gibi semahaneyi dönmezler, buldukları yerde sema ederler. Bu selama postnişin ve semazenbaşı da katılırlar. Ancak, onlar hırkalarını çıkartmadan, sol eli ile hırkasının sağ tarafını bel hizasından, sağ eli ile de yakasından tutup ve yakasını hafifçe açarak sema

ederler. Burada, İslamdaki en yüksek merteye olan, marifet mertebesi yani; insanın manevi yolculuğunu tamamlayıp, kaderine razı olarak yaradılıştaki vazifesine, kulluğuna dönüşü remzedilmekte ve “Bütün mana mertebelerini bilsen de, ulaşsan da, asla kulluktan vaz geçme, en yüce makam ve merteye kulluktur. Fakat bilenle bilmeyen bir değildir.” vurgulanmaktadır. Bu selamın bitiminde sazlar “Son Peşrev” (8 zamanlı) ve “Son Yürüksemai” (6 zamanlı) adı verilen saz eserlerini çalarlar. Saz eserleri 3. Selamın sonunda oluşu gibi coşkulu olarak sürerken, yürük semai bölümünün bitmesi ile beraber bir saz tarafından taksim yapılır. Bu taksim ile son merteye olan kulluk makamının lezzetiyle coşmuş gönüller yavaş yavaş sakinleşmeye bırakılır. Postnişin’in posta dönmesi ile birlikte taksim biter ve Kur’an-ı Kerim okunmaya başlanır.

KUR’AN-I KERİM

Kuran okunmaya başlanmasıyla beraber semazenler semayı bırakarak, diğer selamlarki gibi semahanenin kenarına çekilirler ve buldukları yere otururlar. Kuran’ı bu şekilde dinlerken, içlerinden biri herkesin hırkasını giydirir. Kur’an-ı Kerim’den muhakkak surette “Maşrik da Allah’ındır, mağrib de. Hangi tarafa dönerseniz Allah’ın yüzü oradadır. Çünkü Allah Vası’dir, Âlim’dir.” mealindeki ayet okunur (Bakara-115).

NİYAZ

Kuran’ın bitiminden sonra Postnişin “Fatıha” der. Bu Fatıha Suresi gizli olarak okunduktan sonra ayağa kalkılır. Bazen, Semazenbaşı tarafından Mevlevi Gülbankı denilen özel bir farsça dua okunur. Bu duada, bütün peygamberlere, şehitlerimize ve bütün inananlar ile, devletimizin selameti zikredilmektedir. Dua bitiminde tekrar fatıha okunur ve Gülbank Postnişin’in “Hû diyelim” sözüyle biter. Bütün mutrib ve semazenler yüksek ve düz bir sesle “Hû” derler.

FİNAL

Sonra Postnişin semazenler ve mutrib ile ayrı ayrı selamlaşır ve semahane yine Şeyh Postuna selam verilerek huzur, huşû ve sükûnet içinde terkedilir.

AÇIKLAMALAR

HIRKA : Siyah renklidir. Mezarı temsil eder. Semazen hırkasını çıkartmakla manen ebedi aleme, hakikate doğar.

MUTRIB (MUTRIBÂN): Müziği icra edecek olan saz ve ses topluluğu.

MUTRIBHÂNE : Mutribânın oturduğu mekân.

NİYAZ VAZİYETİ : Sol el ile sağ omuzu, sağ el ile de sol omuzu (çapraz bir şekilde) tutarak ve sap ayak başparmağı sol ayak başparmağı üzerine basarak (ayak mühürlemek) durmaktır. Allah’ın birliğine şahadet eder.

POST : Koyun derisinden yapılır ve manevi makama işaret eder. Kırmızı renk tecelli rengidir. Bu yüzden Şeyh postları kırmızı olur.

POSTNİŞİN : Posta oturma yetkisi bulunan Şeyh

SELÂM : 1. Postnişin, semazen ve mutribanın gönüllerinden gönüllere yaptıkları harekettir. Baş hafifçe öne eğilir, sağ el kalbin üzerine götürülerek ve ayak mühürleyerek yapılır. Semazenler semaya çıkarlarken niyaz vaziyetinde de selam verirler. 2. Ayindeki sözlü bölümlerin her biri.

SEMÂ : Müziğe uyarak sağdan sola doğru dönmektir. Alemdeki her şey dönmektedir (elektrondan-galaksilere kadar). Sema işte bu var oluş gerçeğini vurgulamaktadır. Semada kul hakikate yönelir, akıl ve aşkla yücelip nefsinin terk eder. Böylelikle Hakk'da yok olur. Sonra olgunluğa ermiş kamil bir insan olarak tekrar kulluğa döner. Artık O, bütün yaratılmışlara sevgi ve hizmet için vardır.

SEMÂHÂNE : Sema yapılan mekan. Kainatı temsil eder.

SEMÂZEN : Sema eden kişi.

SİKKE : Keçeden yapılan bir cins külah. Mezar taşını remzeder.

TENNÛRE : Beyaz elbise. Nefsin kefenidir.

Mehter

Topluluğumuz, bünyesindeki üç katlı mehteri ile yurtiçi ve dışında yüzlerce konser vermiştir. Üzerine düşen tarihi görevin sorumluluğu içinde hem klasik mehter repertuarını icra etmiş, hem de yeniliklere açık olarak caz ve senfonik orkestralarla konserler vermiştir.

TARİHİ

Dünyanın en eski askeri bandosu olan mehtere ilk olarak Orhun Kitabelerinde rastlanmaktadır. Bu kitabelerde "Kübürge" ve "Tuğ" olarak anlatılan askeri bandonun, XI. yy'da yazılmış Divan-ü Lügat-it Türk'de Hakanların huzurunda müzik yaptığını anlatılır. O zamanlarda küvrük(kös), tomruk (davul), çenk (zil) ve nay-i türki adındaki sazlardan oluşan "Tuğ" lar, savaşlarda ve özel günlerde müzik yapmaktaydılar. Ayrıca "Tuğ" Türklerde hakimiyetin de sembolü olmuştur. O kadar ki, Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'ye Anadolu Selçuklu Hükümdarı II. Gıyaseddin Mes'ud beylik yetkisini tuğ, sancak, boru, zil ve davul göndererek vermiştir. Yani mehter Osmanlı Devleti'nin kuruluşuyla yaşattır. Daha sonra mehter, bünyesinde barındırdığı sazlardaki değişikliklerle kapatıldığı 1826 tarihine kadar gelişmesini sürdürür. Dünyanın ilk askeri bandosunun tekrar yaşatılmaya başlanması ise

1914 tarihine rastlar. Bu tarihten sonra da Cumhuriyet Türkiye'sinde günümüze kadar yaşatılmıştır. Kültür Bakanlığı Mehterin askerî çehresinin yanı sıra "Esnaf Mehteri" denilen ve sivil müzik icra eden tarafını da ortaya koymak ve çok geniş repertuara yer vermiş olmak maksadı ile 1992 yılında Topluluğumuzun mehter bölümünü kurmuştur. Bu şekilde mehter müziğinin bütün yönleri ile tekrar yaşamasını sağlamış ve tüm dünyada tanıtılmasını teşvik etmiştir. Topluluğumuz, bünyesindeki üç katlı mehteri ile yurtiçinde İstanbul ve pek çok şehrimizde ve yurtdışında Japonya, Almanya, Portekiz gibi ülkelerde yüzlerce konser vermiştir. Bu konserlerde, üzerine düşen tarihi, kültürel ve sanatsal görevin sorumluluğu içinde hem klasik mehter repertuarını icra etmiş, hem de yeniliklere açık olarak caz ve senfonik orkestralarla müşterek programlar yapmıştır.

KONSER DÜZENİ

İlk kurulduğu yıllarda çember biçiminde dizilen mehter, sonraları yarım daire (hilâl) biçiminde dizilmeye başladılar. Günümüzde de bu biçimini korumaktadır. Mehterbaşı denilen ve mehteri yöneten kişi hilâlin tam ortasında bulunur. Bayrağımızın ay-yıldızı gibi... Mehter konseri sazlar ve seslerin sahneye çıkmasıyla başlar. Sonra çevgânbaşı (Baş Mehter Ağa) adı verilen kişi mehterbaşını “Vakt-i sürur u safa, Mehterbaşı hey, hey” diyerek sahneye çağırır. Mehterbaşı çıkar ve selamını verir. İcra edilen her eserin bitiminde halka selam veren Mehterbaşı, bir sonraki eseri de burada anons eder. Konser bitiminde mehterbaşı “Gülbank” denilen özel düzenlenmiş ve kalıplaştırılmış olan bir dua okur. Konser bu şekilde sona erer. Mehterin bu şekilde verdiği konserlere “nevbet” adı verilir.

Mehter nevbet haricinde yürürken de müzik yapabilir. Yürüyüş, mehterbaşı önde, mehter arkada, sağ ayakla başlayıp her üç adımda bir sağa ve bir sola halkı selamlayarak yapılır.

Mehter, nevbetini sadece savaş sırasında vurmazdı. Önceleri günde beş kez her namazdan önce çalınırken, daha sonra sadece ikindi namazından önce çalındı. Bu rutin günlük icralardan başka, elçi alaylarında, savaşlarda, kılıç alaylarında, şehzade ve sultanların doğum ve sünnet düğünlerinde, zafer müjdesi verildiğinde, esnafların peştemal kuşanmalarında ve bunun gibi eğlencelerde de çalınırdı.

Mehter “kat” adı verilen gruplardan oluşur. Katlar mehterdeki enstruman adedine göre değişir. Mehter, 1’den 13 katlıya kadar olabilir. Örneğin üç katlı bir mehterde, üç davul, üç nakkare, üç zil, üç boru, üç zurna, bir kös ve 12 çevgân (diğer sazların dört misli) bulunur. 13 katlı Mehter yalnızca Padişaha aittir.

REPERTUAR

Mehter, sanılanın aksine sadece marş çalmaz. Kendi yapısına uygun kâr, karçe, beste, semai, fasıl şarkıları, serhat ve rumeli türküleri, peşrev ve saz semailerini de mehterin repertuarı içinde yer alır.

ENSTRUMANLAR

Çevgân : Üzerinde ziller bulunan ve yukarıdan aşağıya doğru sallanarak çalınan bir çalgıdır. Bu saz, mehterde koro tarafından çalınır. Her korist elinde bir çevgân taşır. Koristlere de “Çevgânî” adı verilir.

Zurna-zen : Zurna çalanlara denir.

Boru-zen : Boru çalanlara bu ad verilir.

Nakkare-zen : Nakkare çalanlara denir. Nakkare; bir çift küçük bakır kaseinin üzerine gerilmiş deriden meydana gelir ve zahme adı verilen iki küçük bagetle çalınır.

Zil-zen : Zil çalanlara denir. Zil; batı müziğinde kullanılan cymbal’in karşılığıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu

Davul-zen : Davul çalanlara bu isim verilir. Büyük bir kasnak etrafına gerilmiş derilerde medana gelir. Bir yüzüne tokmak ile diğer yüzüne değnek ile vurularak çalınır.

Kös-zen : Kös çalanlara verilen isimdir. Kös, nakkarenin çok büyüğü olarak tarif edilebilir. Batı müziğindeki timpaninin atasıdır.

KOSTÜMLER

Saz başları kırmızı cübbe, kırmızı kavuk, kırmızı şalvar, sarı üç etek ve sarı yemeni giyerler. Diğer sazlar koyu mavi cübbe, kavuk, şalvar ve renkli üç etek ile kırmızı yemeni giyerler. Çevgânlar da saz başları gibi giyinirler.

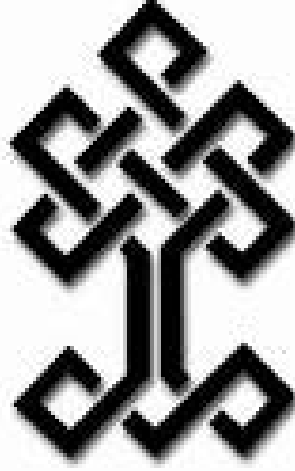
Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu

AHMET ÖZHAN

Genel Yönetmen

1950'de babasının görevi gereği bulunduğu Urfa'da doğdu. Memuriyet sebebiyle ilk ve orta tahsilini muhtelif il ve ilçelerde yaptı. İlk müzik terbiyesini ailesinden aldı. Daha sonra İstanbul Belediye Konservatuvarı ile Üsküdar Mûsikî Cemiyeti'nde değerli hoca Emin Ongan'dan müzik tahsilini tamamladı. Çok çeşitli sahne ve plak çalışmalarıyla devam ettirdiği müzik hayatı 1981 yılında İstanbul Radyosu'ndaki sanatçılığı ile sürmekte iken, 1991 yılında kurulan Kültür Bakanlığı İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu'na Genel Yönetmen olarak atandı. 1998 yılında Devlet Sanatçısı unvanını aldı. Hacı Arif Bey, Alish, Hafız Yusuf Efendi gibi müzikal belgesel filmleri çevirdi. Singapur'da yapılan Asya Müzik Festivali'nde ülkemizi temsil etti. 1980 yılından beri iştirak ettiği Konya Mevlânâ İhtifalleri, 1984'den beri yer aldığı İstanbul Festivali ile "Güldeste" isimli klasik ve tasavvuf müziği konserleri ve Tokyo'dan San Francisco'ya kadar pek çok yurt dışı ve sayısız yurt içi konserleri ile müzik birikimlerini sanat severlere sundu. İcracılık ve televizyon programı dalında sayısız ödüller aldı. Genel Yönetmeni ve solisti olduğu toplulukla "Âteş-i Aşk" isimli beş CD'lik tasavvuf müziği albümü, padişâh bestekârların eserlerinden oluşan bir CD ve yine "İlâhiyat-ı Kenân" isimli bir tasavvuf müziği albümü yaptı. 2002 Yılında Rüya isimli Türk Sanat Müziği albümü çıkarttı. Özel bir televizyon kanalında dört yıl süreyle "Şarkılar Seni Söyler" isimli bir müzik programının yönetmenliğini, sunuculuğunu ve solistliğini yaptı. Toplulukla beraber TRT İstanbul Televizyonuna halen program yapmaya devam etmektedir. Türk kültürünün değişik öğelerinin bir arada sunulduğu "Lirik Tarih" ve "Hoşgörü İmparatorluğu" isimli müzikli gösterilerin hazırlanmasında yer aldı ve toplulukla birlikte ve solist olarak konserlerine katıldı. Türk klasik ve tasavvuf müziğinde, müzik çevrelerinin takdirlerine ulaşabilmiş olmanın kıvanç ve mutluluğunu yaşayan İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu Genel Yönetmeni Devlet Sanatçısı Ahmet Özhan; evli ve Özgül ile Özcan isimli iki çocuk babasıdır.

PROF. DR. FAHRETTİN KERİM GÖKAY CAD., NO:52,
ALTUNİZADE-ÜSKÜDAR / İSTANBUL _ TÜRKİYE

TEL : (+90) 216-339 24 69
FAX : (+90) 216-325 54 62
E-MAIL : info@ittmt.org
presentation@ittmt.org
ozata@mimdesign.com
bulentselcuk@superonline.com

Derleyen ve Hazırlayan: Özata AYAN (ozata@mimdesign.com)
Metinler: Ömer Tuğrul İNANÇER, Özata AYAN
Fotoğraflar : Özata AYAN, Bülent SELÇUK